

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-82>

УДК 339.137.2:334.716

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДЕФІНІЦІЇ «КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА»

THEORETICAL APPROACHES TO DEFINING «ENTERPRISE COMPETITIVENESS»

Бочко Олена Юріївнадоктор економічних наук, професор,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3422-4654>**Кожушко Петро Іванович**аспірант,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-3794-7431>**Bochko Olena, Kozhushko Petro**
Lviv Polytechnic National University

Вивчено існуючі підходи до визначення суті поняття «конкурентоспроможність підприємства», систематизовано та узагальнено їх і запропоновано виділяти порівняльний, ресурсний, ринковий або маркетинговий, продуктовий, атрибутивний, динамічний, функціональний та системний підходи. Вивчено ключові характеристики конкурентоспроможності підприємства та сформовано авторське визначення аналізованого явища. Пропонується розглядати конкурентоспроможність підприємства як комплексне системне поняття, яке уособлює в собі конкурентні переваги конкретного підприємства над іншими за сукупністю усіх визначальних параметрів, що сприяють закріпленню позицій підприємства, вигідніших в порівнянні з конкурентами, на певному ринку у конкретний проміжок часу при визначеному впливі середовища функціонування.

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність, конкурентоспроможність підприємства, дефініція, підходи до трактування.

The relevance of studying the theoretical foundations of defining the concept of «enterprise competitiveness» is determined by the importance of the analyzed phenomenon for the functioning of an enterprise in market conditions and the necessity of forming a unified interpretation to avoid terminological confusion, substitution of concepts, and ensure the logic of research and the reliability of their results. The purpose of this article is to study approaches to interpreting the concept of «enterprise competitiveness», formulating its author's definition, and forming a theoretical basis for researching enterprise competitiveness. In the process of research, methods of analysis and synthesis, comparison and generalization, abstraction and specification were used to study the essence of the concept of «enterprise competitiveness» and its key characteristics, as well as tabular methods for visually reflecting the research results. Existing approaches to defining the essence of the concept of «enterprise competitiveness» were studied. Considering their significant diversity and inconsistency, it is proposed to distinguish comparative, resource-based, market or marketing, product, attributive, dynamic, functional, and systemic approaches. Based on the results of the study of approaches to interpreting the essence of the concept of «enterprise competitiveness», their content, and certain remarks, the key characteristics of the analyzed phenomenon were formulated to avoid misunderstandings and inaccuracies in studying enterprise competitiveness and developing measures to strengthen it. Thus, it is proposed to consider enterprise competitiveness as a comprehensive systemic concept that embodies the competitive advantages of a specific enterprise over others in terms of all defining parameters that contribute to consolidating the positions of the enterprise more advantageously than competitors in a certain market over a specific period of time under the influence of the operating environment. A promising direction for further scientific research should be the study of the peculiarities of enterprise competitiveness in various sectors of the economy, competitive advantages, and key factors shaping them.

Keywords: competition, competitiveness, enterprise competitiveness, definition, approaches to interpretation.

Постановка проблеми. За умов ринкової економіки одним із ключових завдань будь-якого підприємства є захоплення значної частки ринку та її збереження, а за сприятливих умов і розширення. Тому постійний аналіз ринкової ситуації, сильних і слабких сторін підприємств – прямих конкурентів, потреб споживачів тощо передбачає вивчення рівня конкурентоспроможності власного підприємства, у якій відображається його успіх чи невдачі.

Конкурентоспроможність завжди знаходилась у полі зору науковців, хоча все одно залишається невирішеним ряд дотичних питань теоретико-прикладного спрямування. Неузгодженість ключових термінів ускладнює їх тлумачення, повноту охоплення всієї системи змістовних елементів і контекстів, породжує термінологічну плутанину та підміну понять, порушує логіку дослідження тощо. Тому проблема формування єдиного теоретичного базису вивчення конкурентоспроможності підприємства завжди залишатиметься актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретико-прикладним аспектам вивчення конкурентоспроможності підприємства особливу увагу у своїх працях приділяли І. Акімова, П. Бечко, І. Брітченко, І. Булах, І. Вінніченко, А. Воронкова, Я. Голобородько, Р. Грецький, В. Гуцуляк, В. Дикань, І. Должанський, Т. Загорна, В. Іванюта, М. Корж, М. Корінько, Л. Кривенко, Ж. Крючкова, К. Кузнецова, О. Кузьмін, В. Мацигура, О. Мельник, Д. Миленський, С. Покропивний, О. Романко, І. Смолін, П. Фісуненко, Е. Цибульська, І. Чуб, О. Янковий та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Зважаючи на значний доробок вітчизняних та іноземних науковців та практиків щодо вивчення теоретико-прикладних аспектів конкурентоспроможності, слід зазначити, що досі не сформовано єдине тлумачення терміну «конкурентоспроможність підприємства». Це створює бар'єри на шляху узагальнення результатів окремих досліджень різних науковців та впровадженню їх у практичну діяльність підприємств.

Формулювання цілей статті. Метою пропонованого дослідження є вивчення різноманітних підходів до тлумачення поняття «конкурентоспроможність підприємства» та формування теоретичного базису вивчення цього явища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «конкурентоспроможність»

походить від латинського слова «concurrentia», що означає «змагання» або «суперництво» та англійського дієслова «compete», тобто конкурувати.

Конкурентоспроможність вивчають на різних рівнях: країни, регіону, галузі, підприємства, продукції. Саме підприємства є відповідальними за виробництво продукції та ключовою ланкою будь-якої економіки: чи то галузі, чи регіону, чи країни. Тому вивчення конкурентоспроможності підприємства є ключовою ланкою у змістовому ланцюжку рівнів конкурентоспроможності.

За довгі роки вивчення теоретичних основ дослідження поняття «конкурентоспроможність підприємства» наука сформувала певні підходи до трактування його суті, що дало змогу глибше зрозуміти змістовне наповнення аналізованого поняття та його економічне підґрунтя.

Проаналізувавши усі існуючі підходи до визначення суті поняття «конкурентоспроможність підприємства», і дотримуючись вимог дефінітивності, системності та узагальнення, виділено порівняльний, ресурсний, ринковий або маркетинговий, продуктовий, атрибутивний, динамічний, функціональний та системний підходи (табл. 1).

Аналіз підходів до визначення поняття «конкурентоспроможність підприємства» дає підстави зауважити, що:

- наявна значна кількість підходів до визначення суті поняття «конкурентоспроможність підприємства», а їх змістовне наповнення дуже різняться між собою;

- досить часто автори з визначенні конкурентоспроможності підприємства акцентують увагу на конкурентних перевагах, кожен раз вказуючи неповний їх перелік, що перешкоджає узгодженості напрямів дослідження;

- конкурентоспроможність продукції є лише одним із чинників формування конкурентоспроможності підприємства, а їх ототожнення є неприпустимим;

- визначаючи суть поняття «конкурентоспроможність підприємства», окремі автори зосереджують свою увагу на змістовному її наповненні, а інші – на функціональних його характеристиках;

- у визначенні конкурентоспроможності підприємства інколи уся увага приділяється лише виробничій діяльності суб'єкта господарювання;

- при визначенні конкурентоспроможності підприємства за ресурсним підходом автори часто зосереджують свою увагу лише

Таблиця 1

Дефініції поняття «конкурентоспроможність підприємства»

Автори	Визначення
1	2
<i>порівняльний підхід</i>	
передбачає, що спроможність підприємства конкурувати на ринку оцінюється в порівнянні з іншими підприємствами – прямими конкурентами, що виготовляють продукцію аналогічну чи близьку за призначенням, функціонують на тому ж ринку у той самий період часу, або з еталонним підприємством	
В. Іванюта	Конкурентоспроможність підприємств означає наявність відмінностей даного підприємства від підприємств конкурентів за рівнем ефективності господарської діяльності, формами вияву яких є спроможність пристосовуватися до умов економічної кон'юнктури й задовольнити своїми товарами та послугами потреби [9].
Л. Кривенко	Конкурентоспроможність виражає відмінність у розвитку конкретного підприємства від розвитку інших за ступенем задоволення товарами потреб споживачів і за ефективністю виробничої діяльності [12].
Д. Миленський	Конкурентоспроможність – це здатність краще за інших задовольняти існуючі потреби на території регіону або ті, що формуються [16, с. 9].
Е. Цибульська, В. Мацігура	Конкурентоспроможність – це здатність у поточному періоді та в довгостроковій перспективі забезпечувати більш високу порівняно з конкурентами ефективність виробництва та вигідність реалізації своїх товарів [21].
<i>ресурсний підхід</i>	
робить акцент на наявності та вмінні ефективно використовувати ресурси підприємства задля захоплення значної частки ринку	
І. Брітченко, І. Ладунка	Конкурентоспроможність підприємства визначає його положення серед аналогічних суб'єктів господарювання, яке залежить від спроможності використовувати різні види ресурсів ефективніше, ніж конкуренти [3].
К. Кузнєцова	Конкурентоспроможність – це наявність певних переваг (ресурсів) та спроможність і вміння їх правильно використовувати у суперництві з іншими «гравцями» для досягнення своїх цілей [14].
О. Янковий	Конкурентоспроможність підприємства – це можливість ефективно розпоряджатися власними й позиковими ресурсами в умовах конкурентного ринку [10].
<i>ринковий або маркетинговий підхід</i>	
розглядає конкурентоспроможність як здатність підприємства створювати конкурентні переваги задля перемоги у конкурентній боротьбі	
І. Булах	Конкурентоспроможність підприємства – це здатність підприємства створювати і використовувати конкурентні переваги, займаючи певну конкурентну позицію в даний період часу [4].
В. Гуцуляк	Конкурентоспроможність підприємства – це здатність ефективно використовувати потенціал підприємства, а внутрішній потенціал – як основу утримання існуючих і розроблення нових конкурентних переваг для успішного ведення конкурентної боротьби на ринку товарів і послуг [7].
І. Смолін	Конкурентоспроможність підприємства розглядається як нова якісна характеристика організації, що забезпечує її конкурентний успіх, основою якої слугує комплекс позитивних відмінностей, достатніх для протистояння негативному впливу зовнішнього середовища для реалізації визначених цілей [18].
П. Фісуненко	Конкурентоспроможність – це стан підприємства, в якому воно є спроможним до конкурентної боротьби, а наявність конкурентного потенціалу та сформованих на його основі конкурентних переваг відображає можливість та здатність це робити за їх рахунок та не допускати конкурентних прорахунків [20].
<i>продуктовий підхід</i>	
ототожнює конкурентоспроможність підприємства з конкурентоспроможністю продукції, що воно виробляє	

Продовження Таблиці 1

1	2
М. Корінько	Конкурентоспроможність організації – здатність фірми випускати конкурентоздатну продукцію, перевага фірми по відношенню до інших фірм даної галузі усередині країни і за її межами [11, с. 69].
С. Покропивний	Конкурентоспроможність підприємства – це здатність забезпечувати випуск і реалізацію конкурентоспроможної продукції [17].
<i>атрибутивний підхід</i>	
виділяє унікальні характеристики підприємства чи продукції, яку воно виробляє, що формують конкурентні переваги підприємства на ринку	
Р. Грецький	Конкурентоспроможність – це фактор чи комбінація факторів, яка робить діяльність організації більш успішною у порівнянні з конкурентами в конкурентному середовищі і не може бути легко повторена конкурентами [6, с. 35].
<i>динамічний підхід</i>	
загострює увагу на мінливості (динамічності) в часі здатності підприємства до конкурентної боротьби	
І. Акімова, М. Корж, І. Чуб	Конкурентоспроможність – це здатність організації продовжувати працювати у вибраній сфері бізнесу, коли макросередовище швидко змінюється, адаптуватися до його змін, створювати свої конкурентні переваги і на цій основі досягати кращих результатів діяльності, ніж конкуренти [1].
П. Бечко, Я. Голобородько	Конкурентоспроможність виявляється у здатності суб'єкта господарювання динамічно впливати на ринок для збереження його сегменту, захисту накопичених і розвитку потенційних стійких конкурентних переваг у ключових сферах бізнесу [2].
<i>функціональний підхід</i>	
розглядає конкурентоспроможність підприємства як результат його ефективної господарської діяльності та успішної конкурентної боротьби на ринку	
І. Вінніченко	Конкурентоспроможність підприємства – можливість його ефективної господарської діяльності й її практичної реалізації в умовах конкурентного ринку [5].
А. Воронкова	Конкурентоспроможність – це властивість суб'єкта ринкових відносин, яка виявляється в процесі конкуренції і дозволяє зайняти свою нішу в ринковому господарстві для розширеного відтворення, що передбачає покриття всіх витрат виробництва і отримання прибутку від господарської діяльності [8].
В. Дикань	Конкурентоспроможність – здатність підприємства здійснювати свою діяльність в умовах ринкових відносин і одержувати при цьому прибуток, достатній для науково-технічного удосконалення виробництва, стимулювання працівників і підтримки продукції на високому якісному рівні [19].
<i>системний підхід</i>	
передбачає якнайширше врахування всієї сукупності параметрів та умов, взаємозв'язків, що формують конкурентоспроможність підприємства	
Ж. Крючкова	Конкурентоспроможність підприємства – це здатність підприємства у довгостроковому періоді функціонувати в умовах ринкової економіки, створюючи та реалізуючи продукцію, яка задовольняє потреби людей та є відмінною від аналогічної, при цьому займати стійку позицію у певній галузі та отримувати регулярний прибуток, достатній для вдосконалення виробництва [13].
О. Кузьмін, О. Мельник, О. Романко	Конкурентоспроможність підприємства – «комплексне системне поняття, яке відображає конкурентні переваги конкретного підприємства над іншими за сукупністю параметрів (економічних, фінансових, виробничих, ринкових, кадрових, товарних тощо), що певним чином між собою поєднані та формують пріоритетну унікальність та закріплення позицій на певному ринку у конкретний проміжок часу при визначеному впливі середовища функціонування» [15, с. 11].

Джерело: розроблено авторами на основі [1–21]

на власних та позикових ресурсах, забуваючи про інші види ресурсів та інші фактори, що визначають здатність підприємства до конкурентної боротьби.

Вивчаючи суть поняття «конкурентоспроможність підприємства» слід враховувати її ключові характеристики, зокрема:

- рівень конкурентоспроможності підприємства (країни, регіону, галузі, продукції) є відносним і визначається за умов порівняння з подібними підприємствами за напрямком діяльності, галуззю і ринком функціонування, регіоном, продукцією, що виробляється, часом зіставлення тощо;

- конкурентоспроможність має визначатись за визначеної сталої сукупності параметрів, що формують інтегральний показник, оскільки зі зміною оціночних параметрів може змінюватись загальний рівень конкурентоспроможності підприємства;

- конкурентоспроможність підприємства формується за наявності унікальних характеристик, конкурентних переваг (унікальна технологія виробництва продукції, неповторна продукція, додаткові послуги тощо);

- необхідність врахування впливу усієї сукупності чинників (внутрішніх та зовнішніх), що визначають рівень конкурентоспроможності підприємства;

- конкурентоспроможність підприємства є динамічною величиною, яка потребує постійного вдосконалення та підтримки;

- конкурентоспроможність потребує постійного вдосконалення задля збереження здобутих конкурентних позицій;

- системність явища «конкурентоспроможність підприємства», що потребує врахування усіх складових його формування, зміни та взаємозв'язків тощо.

Зважаючи на вище викладене, пропонуємо під «конкурентоспроможністю підприємства» розуміти комплексне системне поняття, яке уособлює в собі конкурентні переваги конкретного підприємства над іншими за сукупністю усіх визначальних параметрів, що сприяють закріпленню позицій підприємства, вигідніших в порівнянні з конкурентами, на певному ринку у конкретний проміжок часу при визначеному впливі середовища функціонування.

Висновки. За результатами проведеного дослідження підходів до трактування суті поняття «конкурентоспроможність підприємства», їх змістовного наповнення та певних зауважень, ключових характеристик аналізованого явища сформовано його авторське визначення з метою уникнення непорозумінь та неточностей при вивченні конкурентоспроможності підприємств та розробці заходів щодо її зміцнення.

Перспективним напрямком подальших наукових досліджень повинно стати вивчення особливостей конкурентоспроможності підприємств у різних галузях економіки, конкурентних переваг та ключових факторів, що їх формують.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Акімова Л. М., Корж М. В., Чуб І. В. Управління конкурентоспроможністю промислового підприємства : монографія. Рівне : НУВГП, 2017. 121 с.
2. Бечко П. К., Голобородько Я. О. Теоретичні засади сутності економічних категорій «конкуренція» і «конкурентоспроможність». *Ефективна економіка*. 2015. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4191> (дата звернення: 17.04.2024).
3. Брітченко І. Г., Ладунка І. С. Актуальні проблеми підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств. *Науковий вісник Ужгородського ун-ту. Серія Економіка*. 2015. Вип. 1 (1). С. 116–118.
4. Булах І. В. Математична модель оцінки стратегічної конкурентоспроможності підприємства. *Вісник Нац. ун-ту водного господарства та природокористування : зб. наук. праць*. 2007. Вип. 3 (39). С. 24–31.
5. Вінніченко І. І. Еволюція підходів у дослідженні конкурентоспроможності. *Агросвіт*. 2012. Вип. 8. С. 3–6.
6. Грецький Р. Л. Теоретичні підходи до визначення природи і сутності конкуренції. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2007. № 12. С. 35–38.
7. Гуцуляк В. Р. Концептуальні підходи до оцінки рівня конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. *Агросвіт*. 2016. № 24. С. 82–85.
8. Діагностика стану підприємства : теорія і практика : монографія / за заг. ред. А. Е. Воронкової. Харків : ІНЖЕК, 2006. 448 с.
9. Іванюта В. Ф. Теоретико-методологічні підходи формування конкурентоспроможності. *Агроінком*. 2008. № 1–2. С. 97–101.
10. Конкурентоспроможність підприємства : оцінка рівня і напрями підвищення : монографія / за ред. О. Г. Янкового. Одеса : Атлант, 2013. 470 с.

11. Корінько М. Д. Диверсифікація в історії економічної думки. *Актуальні проблеми економіки*. 2003. № 1. С. 2–5.
12. Кривенко Л. В. Сучасні механізми забезпечення конкурентоспроможності національної економіки : монографія / за заг. ред. Л. В. Кривенко. Суми : СумДУ, 2018. 330 с.
13. Крючкова Ж. В. Сутність конкуренції і конкурентоспроможності аграрних підприємств як економічних категорій. *Інвестиції : практика та досвід*. 2016. № 12. С. 49–53.
14. Кузнєцова К. О. Конкурентоспроможність підприємства на основі ресурсного потенціалу. *Економічний вісник Нац. тех. ун-ту України «Київський політехнічний інститут»*. 2013. № 10. С. 219–223.
15. Кузьмін О. Є. Конкурентоспроможність підприємства : планування та діагностика : Монографія / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, О. П. Романко; за заг. ред. д.е.н., проф. Кузьміна О.Є. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2011. 180 с.
16. Миленський Д. В. Вибір конкурентної стратегії підприємства за допомогою дерева рішень. *Вісник Донецького нац. ун-ту економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського*. 2008. № 4. С. 9–17.
17. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства : навч. посібник. Київ : КНЕУ, 2009. 122 с.
18. Смолін І. В. Стратегічна конкурентоспроможність підприємства : змістовні імперативи та критерії оцінювання. *Стратегія економічного розвитку України*. 2015. № 36. С. 126–137.
19. Стратегічне управління : навч. посібник / В. Л. Дикань та ін. Київ : Центр уч. літератури, 2013. 272 с.
20. Фісуненко П. А. Підходи до визначення конкурентоспроможності підприємства : сутність та еволюція поняття. *Бізнес-навігатор*. 2020. Вип. 2 (58). С. 152–161.
21. Цибульська Е. І., Мацігура В. І. Теоретичні підходи до формування стратегії підвищення конкурентоспроможності організації. *Науковий вісник Ужгородського нац. ун-ту. Серія Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 22. Ч. 3. С. 98–102.

REFERENCES:

1. Akimova L. M., Korzh M. V., Chub I. V. (2017) *Upravlinnia konkurentospromozhnistiu promyslovoho pidpriemstva : monohrafiia* [Management of the competitiveness of an industrial enterprise: monograph]. Rivne : NUVHP, 121 p.
2. Bechko P. K., Holoborodko Ya. O. (2015) Teoretychni zasady sutnosti ekonomichnykh katehorii «konkurentsiia» i «konkurentospromozhnist [Theoretical foundations of the essence of the economic categories «competition» and «competitiveness»]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, vol. 7. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4191> (accessed April 17, 2024).
3. Britchenko I. H., Ladunka I. S. (2015) Aktualni problemy pidvyshchennia konkurentospromozhnosti produktiv vitchyznianskykh pidpriemstv [Actual problems of increasing the competitiveness of products of domestic enterprises]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho un-tu. Serii Ekonomiky – Scientific Bulletin of Uzhgorod University. Economics series*, vol. 1 (1), pp. 116–118.
4. Bulakh I. V. (2007) Matematychna model otsinky stratehichnoi konkurentospromozhnosti pidpriemstva [Mathematical model for assessing the strategic competitiveness of an enterprise]. *Visnyk Nats. un-tu vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannia : zb. nauk. prats – Bulletin of the National University of Water Management and Nature Management : coll. of science works*, vol. 3 (39), pp. 24–31.
5. Vinnichenko I. I. (2012) Evoliutsiia pidkhodiv u doslidzhenni konkurentospromozhnosti [Evolution of approaches in the study of competitiveness]. *Ahrosvit – Agroworld*, vol. 8, pp. 3–6.
6. Hretskiy R. L. (2007) Teoretychni pidkhody do vyznachennia pryrody i sutnosti konkurentsii [Theoretical approaches to determining the nature and essence of competition]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini – Formation of market relations in Ukraine*, vol. 12, pp. 35–38.
7. Hutsuliak V. R. (2016) Kontseptualni pidkhody do otsinky rivnia konkurentospromozhnosti silskohospodarskykh pidpriemstv [Conceptual approaches to assessing the level of competitiveness of agricultural enterprises]. *Ahrosvit – Agroworld*, vol. 24, pp. 82–85.
8. *Diahnostyka stanu pidpriemstva : teoriia i praktyka : monohrafiia* [Diagnostics of the state of the enterprise: theory and practice: monograph] / za zah. red. A. E. Voronkovi. Kharkiv : INZhEK, 448 p.
9. Ivaniuta V. F. (2008) Teoretyko-metodolohichni pidkhody formuvannia konkurentospromozhnosti [Theoretical and methodological approaches to the formation of competitiveness]. *Ahroinkom – Agroincom*, vol. 1–2, pp. 97–101.
10. Konkurentospromozhnist pidpriemstva : otsinka rivnia i napriamy pidvyshchennia : monohrafiia [Enterprise competitiveness: assessment of the level and directions for improvement: monograph] / za red. O. H. Yankovoho. Odesa : Atlant, 470 p.

11. Korinko M. D. (2003) Dyversyfikatsiia v istorii ekonomichnoi dumky [Diversification in the history of economic thought]. *Aktualni problemy ekonomiky – Actual problems of the economy*, vol. 1, pp. 2–5.
12. Kryvenko L. V. (2018) *Suchasni mekhanizmy zabezpechennia konkurentospromozhnosti natsionalnoi ekonomiky : monohrafiia* [Modern mechanisms for ensuring the competitiveness of the national economy: a monograph] / za zah. red. L. V. Kryvenko. Sumy : SumDU, 330 p.
13. Kriuchkova Zh. V. (2016) Sutnist konkurentsii i konkurentospromozhnosti ahrarykh pidpriemstv yak ekonomichnykh katehori [The essence of competition and competitiveness of agrarian enterprises as economic categories]. *Investytsii : praktyka ta dosvid – Investments : practice and experience*, vol. 12, pp. 49–53.
14. Kuznietsova K. O. (2013) Konkurentospromozhnist pidpriemstva na osnovi resursnoho potentsialu [Competitiveness of the enterprise based on resource potential. National economic bulletin]. *Ekonomichniy visnyk Nats. tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivskyi politekhnichnyi instytut» – Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute»*, vol. 10, pp. 219-223.
15. Kuzmin O. Ye. (2011) *Konkurentospromozhnist pidpriemstva : planuvannia ta diahnozyka : Monohrafiia* [Kuzmin Competitiveness of the enterprise: planning and diagnosis: Monograph] / O. Ye. Kuzmin, O. H. Melnyk, O. P. Romanko; za zah. red. d.e.n., prof. Kuzmina O. Ie. Ivano-Frankivsk : IFNTUNH, 180 p.
16. Mylenkyi D. V. (2008) Vybir konkurentnoi stratehii pidpriemstva za dopomohoiu dereva rishen [Selection of the competitive strategy of the enterprise using a decision tree]. *Visnyk Donetskoho natsionalnoho universytetu ekonomiky i torhivli im. M. Tugan-Baranovskoho – Bulletin of the Donetsk National University of Economics and Trade named after M. Tugan-Baranovskyi*, vol. 4, pp. 9–17.
17. Pokropyvnyi S. F. (2009) *Ekonomika pidpriemstva : navch. posibnyk* [Enterprise economics : academic. manual]. Kyiv : KNEU, 122 p.
18. Smolin I. V. (2015) Stratehichna konkurentospromozhnist pidpriemstva : zmistovni imperatyvy ta kryterii otsiniuvannia [Strategic competitiveness of the enterprise: meaningful imperatives and evaluation criteria]. *Stratehiia ekonomichnoho rozvytku Ukrainy – Strategy of economic development of Ukraine*, vol. 36, pp. 126–137.
19. Stratehichne upravlinnia : navch. posibnyk [Strategic management: education. manual] / V. L. Dykan ta in. Kyiv : Tsentri uch. literatury, 272 p.
20. Fisunenکو P. A. (2020) Pidkhody do vyznachennia konkurentospromozhnosti pidpriemstva : sutnist ta evoliutsiia poniattia [Approaches to determining the competitiveness of an enterprise : the essence and evolution of the concept]. *Biznes-navihator – Business navigator*, vol. 2 (58), pp. 152–161.
21. Tsybul'ska E. I., Matsyhura V. I. (2018) Teoretychni pidkhody do formuvannia stratehii pidvyshchennia konkurentospromozhnosti orhanizatsii [Theoretical approaches to the formation of a strategy for increasing the competitiveness of an organization]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho nats. un-tu. Serii Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstv – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National university. Series International economic relations and world economy*, vol. 22, P. 3, pp. 98–102.